

Kultur- og likestillingsdepartementet

7. februar 2022
Deres referanse: 21/5372

Høring om NRK-plakaten

1. Norsk Journalistlags utgangspunkt

Norsk Journalistlag (NJ) er organisasjonen for alle som jobber med journalistikk eller bidrar til redaksjonelle produkter i norske medier. Medlemmer i NJ arbeider på grunnlag av retten til fri informasjon og hensynet til faglig integritet i samsvar med presseetikken. Vi skal ivareta medlemmenes journalistfaglige interesser og blant annet verne om yringsfriheten og den redaksjonelle uavhengigheten.

Det står særskilt i NJs program at vi skal sikre at NRK opprettholder et bredt programtilbud av høy kvalitet. Samtidig har vi medlemmer fra alle typer medier, også de som er mer kritisk til NRKs sterke medieposisjon.

NRKs rolle blant borgerne er unik. Som allmennkringkaster og statlig eid aksjeselskap har NRK en spesiell interesse i å speile fellesskapets forventninger til virksomheten. Den offentlige finansieringen gir NRK noen andre forpliktelser enn øvrige medier. Norsk Journalistlag er derfor glad for at departementet ber om innspill, før det foreslår eventuelle endringer i NRK-plakaten. Det er etter vår mening klokt å ha løpende diskusjoner om NRKs oppdrag og utøvelse av rollen. Vi synes imidlertid det er uheldig at eventuelle forslag til endringer i NRK-plakaten planlegges i tilknytting til budsjettproposisjonen for 2023. Når budsjettet legges frem, er det de økonomiske rammebetingelsene for NRK og de andre mediene som er hovedfokus. De særskilte innholdskravene til NRK er i seg selv et stort tema, og det er viktig at de behandles grundig. Vi ønsker oss derfor en separat behandling av eventuelle endringer i NRK-plakaten.

Til tross for at NJ skal favne bredt og ta hensyn til våre ulike medlemmers ståsted og standpunkter, er vårt hovedbudskap i denne høringen at det er svært viktig at NRK-plakaten legger forholdene best mulig til rette for en sterk og uavhengig allmennkringkaster. Å tillegge NRK ytterligere ansvar gjennom detaljerte krav og betingelser i NRK-plakaten vil ikke gjøre situasjonen for konkurrerende medier bedre.

2. NRKs redaksjonelle frihet

Redaksjonell uavhengighet er lovfestet i medieansvarsloven §7, regulert i den presseetiske Redaktørplakaten og fremhevet i NRK-plakatens § 13. Prinsippet innebærer at publikum skal ha tillit til at det redaksjonelle innholdet ikke er påvirket av utenforliggende forhold. Det betyr at redaktøren skal - innenfor rammen av eierens grunnsyn og formål - lede den redaksjonelle virksomheten og ta avgjørelser om redaksjonelle spørsmål, jf. Ot.prp. nr. 19 (2007-2008) side 44. I NRK-plakaten kan det derfor kun reguleres overordnede, ikke detaljerte prinsipper.

3. NRKs redaksjonelle frihet og det regionale forvaltningsnivået

Allmennkringkasting skal fylle en demokratisk, kulturell og sosial rolle i samfunnet, og er et sentralt mediepolitisk virkemiddel for å fremme mediemangfold. NJ finner det derfor betimelig at myndighetene gjennomfører overordnede vurderinger for å sikre at NRK synliggjør både lokale, regionale og nasjonale temaer og hendelser. Dette fordrer en redaksjonell tilstedeværelse mest mulig over hele landet.

Men NJ mener NRK ikke kan pålegges en mer inngående forpliktelse utover det som ligger i dagens krav etter §§ 14, 20 og 26 i NRK-plakaten. Når Medietilsynet, i sin rapport av 29. november i fjor om NRKs bidrag til mediemangfoldet, foreslår at mediehuset skal få et ytterligere krav om «å bidra til en systematisk dekning av det regionale forvaltningsnivået», mener vi dette strider mot prinsippet om redaksjonell uavhengighet. Løpende journalistiske beslutninger omfatter redaktørens rett til å avgjøre hva som skal publiseres, inkludert utvalg av materiale, presentasjoner av oppfatninger og vinklinger.

4. NRKs redaksjonelle frihet og den politiske journalistikken

NJ mener også at myndighetene må kunne vurdere på et overordnet plan allmennkringkasterens evne til å tilrettelegge for demokrati og den åpne og opplyste offentlige samtalen. Av hensyn til innbyggernes behov for politisk meningsutveksling og åpne politiske arenaer, mener vi det er rimelig at allmennkringkasteren skal ha et spesielt ansvar for en bred og balansert dekning av politiske valg her i landet. Men vi protesterte da § 27 andre setning kom inn i NRK-plakaten i 2009, og vi mener ukulturen som i dag i praksis eksisterer rundt bestemmelsen, tydeliggjør at den bør fjernes.

At samtlige partier og lister over en viss størrelse skal omtales i den redaksjonelle valgdekningen, legger føringer på NRKs politiske journalistikk som etter vår mening strider mot prinsippet om redaksjonell uavhengighet. Det er uholdbart å pålegge på et slikt detaljplan hvordan NRK rent faktisk skal dekke valg. Dette setter kringkasterens integritet i fare. En instruks om hvilke partier NRK skal slippe til i sine løpende valgendinger, er et inngrep i NRKs frie redaksjonelle vurdering. Dette kan svekke publikums tillit til at Norges største mediebedrift ikke er påvirket av utenforliggende forhold.

I høringsnotatets omtale av prinsippet om redaksjonell frihet, viser departementet på side 3 helt riktig til at det er «kringkastingssjefen som har det overordnede ansvaret for NRKs tjenester og programtilbud.» Men NRK har en rekke underliggende redaktører, og noen av disse er medlemmer i NJ. De forteller oss at § 27 andre setning de siste årene har budt på hyppige problemstillinger i praksis. For eksempel tar stortingspolitikere kontakt med NRK-redaktørene, og hevder at de har krav på å være med NRKs valgendinger på bakgrunn av denne bestemmelsen. Dette viser etter vår oppfatning at reguleringen på dette punktet er blitt for detaljert og bør fjernes.

5. Samarbeid med andre medier

NJ mener det er viktig at NRK fortsetter å utvikle samarbeidsprosjekter med andre medieaktører, og deler kompetanse og innhold der det er mulig. «Den store folkevandringen» med NRK, LLA, SUJO og 68 lokalaviser bør gi inspirasjon.

Behovet for kompetansehevende tiltak er stort, særlig hos de mindre mediehusene. Her har alt NRK vist seg som en viktig bidragsyter til å tilføre disse mediehusene kompetanse.

Samtidig er det viktig at NRK som en stor medieaktør, ivaretar opphavernes interesser når innhold deles i tråd med tariffavtalen for NRK § 15.

6. NRKs eierskap til produksjon

Det er naturlig at NRK benytter seg av eksterne produksjonsselskaper til deler av sin produksjon, men det er avgjørende at NRK selv står fritt til å vurdere omfanget av dette. Et tallfestet krav til ekstern utsetting av produksjon begrenser redaksjonell frihet og NRKs uavhengighet.

NJ mener derfor at NRK-plakatens punkt 36, om at NRK «skal legge ut minst 40 pst. i gjennomsnitt for de siste tre årene av programbudsjettet for TV til eksterne produsenter», må fjernes.

7. Eksterne innholdsleverandører

NJ er sterkt bekymret for at NRK viser lav vilje til å kompensere eksterne bidragsyterne for tilgjengeliggjøringen av arkivet, og viser til § 37 første setning i NRK-plakaten. Her understrekes det at NRK skal formidle kulturarven i Norge, og at arkivene er en del av denne.

Vi ber på ingen måte departementet blande seg inn i hvordan og hvor dette innholdet publiseres. Det er en redaksjonell vurdering NRK alene kan ta. Imidlertid har NRK signalisert at de er villige til å avpublisere arkivet, på grunn av uenighet med eksterne rettighetshavere om hva det er verdt. NJ mener derfor at NRK-plakaten § 37 bør presisere at arkivene skal være tilgjengelige for publikum. I dag står det at «NRK skal arbeide for å digitalisere og tilgjengeliggjøre», noe NJ mener er en for svak formulering.

8. NRKs forhold til teknologi-gigantene

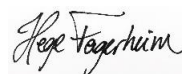
Ytringsfrihet, pressefrihet og de redaktørstyrte journalistiske mediene er under press fra de globale teknologi-gigantene. Dette gjør at NRKs ansvar for å fremme norsk innhold i tråd med NRK-plakaten § 16, er viktigere enn noen gang.

Når NRKs journalistikk blir sensurert av teknologi-gigantene, mener vi derfor at norske myndigheter må ta større ansvar. Det er et demokratisk problem at de store aktørene utfordrer hvilket redaksjonelt innhold som skal være tilgjengelig for brukerne. Kjente eksempler er at Google bestemmer at fordi Fantorangen promper, er appen kun passende for barn over ni år. Facebook har også sensurert Newtons pubertetsserie, og stadig sensurerer eksponering av nakenhet. Det kan kanskje virke som banale og uskyldige hendelser, men tech-gigantenes makt over det redaksjonelle innholdet svekker demokratiet og NRKs samfunnsrolle. Det er uakseptabelt at internasjonale selskaper i praksis sensurerer uavhengig redaksjonelt innhold i norske medier. Tilgjengeliggjøringen av NRKs journalistikk og programmer skal aldri baseres på tech-gigantenes brukervilkår.

Med vennlig hilsen
for Norsk Journalistlag

Dag Idar Tryggestad
leder

Hege Fagerheim
nestleder